

א. סוג הבחינה: בגרות לבתי ספר על-יסודיים
 ב. בגרות לנבחנים אקסטרניים
 מועד הבחינה: קיץ תשע"ג, 2013
 מספר השאלון: 245,01114

הצעת תשובות לשאלות בחינת הבגרות

עברית: הבנה, הבעה ולשון

שאלון ב'

לבתי ספר עצמאיים

יחידת לימוד אחת

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שלוש שעות וחצי.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שלושה פרקים.

פרק ראשון	–	הבנה והבעה	–	50 נקודות
	}	חלק א: הבנה (25 נקודות)		
		חלק ב: הבעה (25 נקודות)		
פרק שני	–	תחביר	–	24 נקודות
פרק שלישי	–	מערכת הצורות	–	26 נקודות
	–	סה"כ	–	100 נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.

ד. הוראות מיוחדות: הקפד על כתב ברור, על כתיב נכון, על כללי הדקדוק ועל

פיסוק הגיוני.

כתוב במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב כטיוטה (ראשי פרקים, חישובים וכדומה).
 רשום "טיוטה" בראש כל עמוד טיוטה. רישום טיוטות כלשהן על דפים שמחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה!

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

ב ה צ ל ח ה !

קרא את שני המאמרים שלפניך, וענה על השאלות לפי ההוראות בפרקים שאחריהם.

(שני המאמרים מעובדים על פי: הרב יוסף ברוק, "שבת", עת לחשוב, גיליון מס' 63, שבט תשס"ה;

הרב נויגרשל, למה הם שונים – החרדים והחברה בישראל, ירושלים 2002)

מאמר א

מנוחת אמת ואמונה

פסקה א ביום השבת היהודי אינו כבששת ימי החולין. עם בואה של השבת חל שינוי בחייו. הכינוי "יהודי של שבת" מבטא יותר מכול שינוי זה, שמקורו בכוחה של השבת להעלות עמה את שומריה, וליצור בעבורם מעין מציאות-על בתוך מציאות יום-יומית של חולין.

פסקה ב אולם האם אכן אפשר להגיע להתעלות זו? הרי אין זו התרגשות ספונטנית הפורצת לאחר אירוע חריג ומסעיר אחת לשנים רבות. מדובר על כשביעית מן החיים, ומדי שבעה ימים אמורה לחזור על עצמה אותה התעלות.

פסקה ג טעות נפוצה היא לחשוב כי לשבת יש ערך סוציאלי, וכי היא נועדה לאפשר לעמלים יום מנוחה מדי שבוע. אותם "מבינים" החושבים כך סבורים כי התורה חסה על העמל והעניקה יום מנוחה לחמור ולסוס באורוותיהם ולאדם בביתו. הם ימשיכו ויאמרו שחלק מאיסורי השבת אינם רלוונטיים לעידן המודרני, שכן פעולות שבעבר היו כרוכות במאמץ פיזי רב, נעשות כיום בלי מאמץ כלל. למשל בעבר כדי להצית אש היה צורך בהקשה של שתי אבנים, והאדם ודאי הזיע לא מעט בפעולה זו, אך כיום נגיעה במתג החשמל אינה דורשת מאמץ. אם כן מה המקום לאסור זאת?

פסקה ד אין ספק. השבת אינה יכולה להימדד לפי אמות מידה של ימי חופשה ומנוחה. ימי המנוחה אינם מטרה כשלעצמה, אלא אמצעי: האדם חייב לנוח כדי שיוכל לתפקד. הווי אומר: העבודה היא המטרה, וכדי לשפר את איכותה יש להעניק לעובד יום מנוחה מדי פעם בפעם. השבת לעומת זאת אינה אמצעי אלא מטרה: כל השבוע כולו הוא הכנה לקראת השבת. רעיון זה בא לידי ביטוי בין היתר בשמות של ימי השבוע. אנו אומרים יום ראשון, שני, שלישי... – הכול לקראת שבת. בהגיע היום השביעי אין אנו אומרים "היום השביעי" אלא "שבת", לאמור: הגענו למטרתנו.

פסקה ה השבת, שבה היהודי שובת מכל מלאכה, לא נועדה רק למנוחה פיזית, אלא היא ממלאת תפקיד רב חשיבות בחייו. ייעודו של היהודי הוא לחוש את נוכחות הבורא בכל התרחשות בחיים. אולם כיצד יצליח לעשות זאת כשמסביב הכול נראה מנוגד להתבוננות זו? העולם מתנהל בדרך של הסתר פנים, בעולם שולט ההעלם: הניהול היום-יומי של העולם על ידי הבורא עטוי בלבוש טבעי של חוקים וכללים: תקופות השנה, חוק הכבידה, חוקי הגאות והשפל ועוד. חוקים וכללים אלה עלולים להשכיח שיש מנהיג לבירה. העולם נראה לאדם כמערכת המתנהלת מעצמה, ואין לו די יישוב הדעת לבדוק ולחשוב כיצד הוא פועל, וגם אין לו פנאי לכך.

פסקה ו

הבורא אפשר לאדם לבחור אם להסיר את צעיף ההסתר מחייו או להמשיך לחיות עמו. הוא אפשר לאדם לחוש בנוכחות הבורא בעולם בתוך התנהלות הסתר הפנים. השבת, שנאסרה בה מלאכה, היא הכלי המסייע לאדם להסיר הסתר זה. השבת היא תחנת עצירה שבועית. היא משתיקה את המולת ימי החולין, ובכך מאפשרת לאדם לחשוב, להתרכז ולהעמיק. בהתבוננות פנימית זו מתעצמות בלב האדם ההכרה שהקדוש ברוך הוא לא ברא את העולם כבריאה חד-פעמית, אלא מקיים אותו בכל רגע ורגע. הכרה זו היא המרוממת את היהודי ומסייעת לו לחוש בנוכחות הבורא בכל פרט בחיים ובכל התרחשות. בדרך זו השבת יוצרת אצל שומריה מציאות חדשה של מנוחה שיש בה קדושה והתעלות. "יהודי של שבת" הוא כינוי המבטא יותר מכול את השינוי שחל ביהודי עם בואה של שבת המלכה, שהיא מנוף המרומם אותו מעל שגרת החיים, מעל מציאות החולין והחומר.

מאמר ב

לא תעשה כל מלאכה

פסקה א

בעשרת הדיברות נאמר "וַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי... לֹא תַעֲשֶׂה כָּל מְלָאכָה" (שמות כ, י). לא נאמר שם "לא תעשה כל עבודה". דובר העברית בימינו אינו מבחין בין שני המושגים "עבודה" ו"מלאכה", וחושב שמשמעותם זהה. לאמתו של דבר יש הבדל מהותי בין מלאכה לעבודה. המלאכה היא יצירה, חידוש ובריאת דבר, ואילו העבודה נושאת עמה מטען של קושי, מאמץ וזיעה ניגרת. ואמנם כך מתארת התורה את העבדות במצרים: "וַיַּעֲבְדוּ מִצְרַיִם אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּפָרָה וּבְמֶרֶד אֶת חַיִּיהֶם בַּעֲבֹדָה קָשָׁה... אֶת כָּל עֲבֹדְתָם אֲשֶׁר עָבְדוּ בָהֶם בְּפָרָה" (שמות א, יג-יד).

פסקה ב

בשבת לא נאסרה עבודה, אלא אם כן יש בה יצירה וחידוש, ואילו מלאכה נאסרה גם אם היא קלה עד מאוד. האם כתיבת שתי אותיות כרוכה במאמץ? ודאי שלא, אך נוצר כאן דבר חדש. גם הבערת אש אינה כרוכה כיום במאמץ (אין צורך להקיש באבנים), אבל נוצר כאן דבר חדש. ברור אפוא כי המדד אינו המאמץ והקושי, אלא מהות הפעולה – אם היא פעולה של יצירה וחידוש אם לאו.

פסקה ג

מדוע נאסר עלינו ליצור בשבת? האדם צֶוֶה סמוך ונראה לבריאתו: "וּמְלָאוּ אֶת הָאָרֶץ וּכְבָשְׁתֶּהָ" (בראשית א, כח). עם הציווי הזה חדרה ללב האדם מוטיבציה אדירה לחשוף את סודות היקום ולגלות את צפונותיו. עם אותו ציווי ועם אותה מוטיבציה הטביע הבורא באדם את יכולת היצירה, המאפשרת לו לקיים ציווי זה. מאז האדם אינו יודע מנוחה מהי: הוא בונה וסותר, נוטע ועוקר, מגלה עולמות ומפתחם, בונה "עולמות" ומחריבם.

פסקה ד

כוח היצירה שניתן לאדם הוא בבחינת אליה וקוץ בה. מחד גיסא הוענקה לאדם עוצמה מיוחדת – ניתנה לו ההזדמנות להיות שותף לבורא בבריאה, להשלים אותה ולשכללה, ובכך למלא את תפקידו בעולם. מאידך גיסא אותה עוצמה טומנת בחובה סכנה גדולה: היא עלולה להביא את האדם לידי גאווה חסרת מעצורים, עד כי יחוש שמפתחות העולם בידיו. סביר להניח כי עוצמה זו, העלולה להעביר אותו על דעתו, תעביר אותו גם על דעת קונו – תשכיח ממנו את אלוהיו. או אז הוא עלול להפוך למסוכן שביצורים, שכן אדם המנותק מבוראו ורואה את עצמו אדון יחיד לגורלו – לא ירחק היום עד שיראה את עצמו אדון גם לגורלם של אחרים.

פסקה ה

יש צורך אפוא ביום אחד בשבוע שבו ישובת האדם וינטרל את יכולת היצירה שלו. יום זה הוא יום השבת, שבו אין עוסקים ביצירה. השביתה מכל מעשה יצירה מביעה כניעה לאלוקים והכרה בשליטתו הבלעדית ובהשגחתו הבלתי פוסקת על כל יצוריו. תפיסת החיים הזו מעדנת את יצוריו של האדם, מכניעה את גאוותו ומסייעת לו להתרומם ולהמליך עליו את הבורא, ריבון העולם ואדונו.

פרק ראשון – הבנה והבעה (50 נקודות)

בפרק זה שני חלקים – א: הבנה, ב: הבעה.
ענה על השאלות לפי ההוראות בכל חלק.

חלק א: הבנה (25 נקודות)

ענה על כל השאלות 1-4 על פי המאמר.

1. **א.** המאמר "מנוחת אמת ואמונה" והמאמר "לא תעשה כל מלאכה" טוענים טענה דומה בנוגע לתפקידה של השבת. נסח את הטענה המשותפת של כותבי המאמרים. (4 נקודות)

תפקידה של השבת הוא לרואם את היהודי מעל שגרת חייו ולסייע לו להרגיש בנוכחות הבורא ובהשגחתו.

ב. כל אחד מן הכותבים מציין דרך אחרת שבאמצעותה היהודי יכול לממש את הכינוי "יהודי של שבת". כתוב את שתי הדרכים, והסבר כל אחת מהן. (6 נקודות)

הדרך במאמר א

עצירה מעיסוקי החול והעומס שבחיי היומיום.

הסבר

בכל שבוע, בבוא השבת, היהודי מפסיק את עיסוקיו היומיומיים. עצירה זו מאפשרת לו לערוך התבוננות פנימית. בהתבוננות זו הוא מגלה שה' מקיים עולמו בכל רגע ומנהלו בהשגחה פרטית.

הדרך במאמר ב

אי-יזירה בשבת / שביתה ונטרוץ יכולת היזירה של האדם בשבת.

הסבר

לאדם ניתנה יכולת יזירה, המאפשרת לו להיות שותף במעשי הבריאה. יכולת זו עלולה להביא את האדם לגאווה חסרת מעצורים. השביתה ממלאכת יזירה בשבת מביאה כניעה לאלוקים והכרה בשליטתו הבלעדית על העולם, ובכך מסייעת לאדם להמליך עליו את הקב"ה.

2. לפניך טענת נגד שמביא כותב מאמר א:

השבת נועדה רק לאפשר מנוחה, ואיסורים על פעולות שבעבר היו כרוכות במאמץ וכיום לא, אינם רלוונטיים היום.

א. איזה חלק מטענת הנגד מפריך כותב מאמר א?

כיצד הוא מפריך זאת? הסבר. (4 נקודות)

החלק בטענת הנגד שכותב מאמר א מפריך: השבת נועדה רק לאפשר מנוחה. דרך הפרכתו: באמצעות שנות ימי השבוע.

הסבר: שנות ימי השבוע הם מספר סידורי (ראשון, שני וכו'), אך ליום השביעי יש כינוי מיוחד (לא מספרי) – "שבת" – משום שביתה. מכאן מוכיח כותב מאמר א שהשביתה ממלאכה בשבת היא האטרה, וכל ימות השבוע מכוונים אליה. המנוחה בשבת אינה רק מנוחה פיזית, אלא היא נועדה לגרום ליהודי לחוש את נוכחות הבורא בכל התרחשות בחיים.

ב. איזה חלק מטענת הנגד מפריך כותב מאמר ב?

כיצד הוא מפריך זאת? הסבר. (4 נקודות)

החלק מטענת הנגד שכותב מאמר ב מפריך:

איסורים על פעולות שבעבר היו כרוכות במאמץ וכיום לא, אינם רלוונטיים היום.

דרך הפרכתו: באמצעות דוגמה – איסור כתיבת שתי אותיות והבערת אש בשבת.

הסבר: באמצעות שתי הדוגמאות האלה כותב מאמר ב מוכיח שאיסורי שבת רלוונטיים גם היום – דוגמאות אלה מוכיחות שהאיסורים אינם נמדדים בקושי ובמאמץ אלא במהות הפעולה: מעשה יזירה וחידוש.

פעולות שיש בהן יזירה וחידוש הן שנאסרו בשבת, כי בהכנת כוח היזירה באה לידי ביטוי הכרתו של האדם בשליטתו הבלעדית של הקב"ה והוא ממליך עליו את ה'.

3. **במאמר א** מוזכרים תקופות השנה, חוק הכבידה וחוקי הגאות והשפל (פסקה ה).
ציין איזה רכיב מרכיבי כתיבת הטיעון (טענה, נימוק, טענת נגד, הפרכה, הסתייגות, מסקנה)
ביקש כותב המאמר לחזק באמצעות דוגמאות אלה.
הסבר כיצד הדוגמאות האלה מבהירות את רכיב הטיעון שציינת.
(3 נקודות)

רכיב הטיעון: נימוק.
הסבר: דוגמאות אלו הן פירוט של חוקים וכללים שבאמצעותם הקב"ה מנהל את עולמו.
כך הכותב מחזק את נימוקו שחיי היום-יום מתנהלים בדרכ של הסתר פנים על ידי חוקים.
החוקים והכללים הללו נראים כפועלים מאליהם, ואלם לאעשה ניהול העולם נעשה בידי הבורא.
השבת ניתנה לנו כדי לחוש בנוכחות הקב"ה בעולם בתוך התנהלות הסתר הפנים.

4. **כותב מאמר ב** משלב במאמרו אמצעים לשוניים האופייניים לכתיבת טעון.
ציין שני אמצעים לשוניים שהכותב משתמש בהם, והדגם כל אחד מהם. (4 נקודות)

דוגמאות לאמצעים לשוניים:

חזרות על מילים – על מילים נרדפות או על מבינים תחביריים. דוגמאות: "קושי, מאמץ וכיזה",
"יצירה, חידוש ובריאת דבר", "בונה וסותר, נוטל ועוקר, מגלה עולמות ומפתחם, בונה...
ומחריבם", אך נוצר... אבל נוצר", "להיות שותף... להשלים אותה ולשכללה", "מעדנת את יצריו...
מכניעה את גאוותו ומסייעת...".

שאלת טענות – דוגמאות: "האם כתיבת שתי אותיות...", "מדוע נאסר עלינו ליצור בשבת?".
לשון העצמה – דוגמאות: "קלה עד מאוד", "מוטיבציה אדירה", "עוצמה מיוחדת", "גאוה
חסרת מעצורים", "שליטה בעלדית", "השגחה בעלתי פוסקת".

ביטויי ודאות – דוגמאות: "לאמתו של דבר", "ודאי שלא", "ברור אפוא", "יש צורך".

שיבוץ – דוגמאות: "ויום השביעי...", "ויעבדו מצרים...", "מלאו את הארץ...".

גוף ראשון רבים – דוגמאות: "דובר העברית בימינו...", "מדוע נאסר עלינו".

חלק ב: הבעה (25 נקודות)

בחר באחד מן הנושאים 5-6 וכתוב עליו מאמר בהיקף של עמוד עד עמוד וחצי על פי ההנחיות.

5. **"ומלאו את הארץ וכבשה"** (בראשית א, כח).

האדם, שנברא עם מוטיבציה לחשוף את סודות העולם ולשכללו, משקיע מאמצים בחקירה ובפיתוח, כדי להוסיף ברכה לעולם ולהועיל לו.

כתוב מאמר טיעון.

במאמריך **הבע** את דעתך בנושא זה, **ונמק** אותה.

6. כולנו מתרגלים לעשות דברים, לחשוב, ללמוד...

ההרגל הוא כוח רב עוצמה שיש לו השפעה על האדם. יש הטוענים שהוא מיטיב עם האדם

בחיי היום-יום, ויש הטוענים שהוא עלול למנוע את התפתחותו של האדם.

כתוב מאמר טיעון.

במאמריך **הבע** את דעתך בנושא זה, **ונמק** אותה.

פרק שני – תחביר (24 נקודות)

בפרק זה ענה על שלוש שאלות: על שאלה 7 (חובה), ועל שתיים מהשאלות 8-11 (שאלות בחירה).
(לכל שאלה – 8 נקודות)

שים לב: בסעיפים שנדרש בהם ניתוח תחבירי, הקפד על ההנחיות הכלולות בגוף השאלה; בסעיפים שנדרשת בהם המרה, הקפד על משמעות הגיונית במשפט שתכתוב.

7. שאלת חובה (8 נקודות)

א. לפניך ארבעה משפטים. העתק אותם, וענה על הסעיפים שאחריהם.

- I. ההכרה בהשגחה התמידיית של הבורא על העולם מרוממת את היהודי מעל מציאות החולין והחומר.
 - II. מחד גיסא ניתנת לאדם עוצמה מיוחדת, הזדמנות לשותפות בבריאה, ומאידך גיסא אותה העוצמה עלולה להביא את האדם לידי גאווה חסרת מעצורים.
 - III. מי שרואה את עצמו אדון יחיד לגורלו, עלול לראות את עצמו אדון גם לגורלם של אחרים.
 - IV. השביתה בשבת מכל מעשה יצירה מביעה כניעה לאלוקים והכרה בשליטתו הבלעדית על כל יצוריו.
- (1) ציין את הסוג התחבירי של כל אחד מן המשפטים: פשוט, מורכב, איחוי (מחובר).

- I. ההכרה בהשגחה התמידיית של הבורא על העולם מרוממת את היהודי מעל מציאות החולין והחומר. / משפט פשוט
- II. מחד גיסא ניתנת לאדם עוצמה מיוחדת, הזדמנות לשותפות בבריאה, ומאידך גיסא אותה העוצמה עלולה להביא את האדם לידי גאווה חסרת מעצורים. / משפט איחוי (מחובר)
- III. מי שרואה את עצמו אדון יחיד לגורלו, עלול לראות את עצמו אדון גם לגורלם של אחרים. / משפט מורכב
- IV. השביתה בשבת מכל מעשה יצירה מביעה כניעה לאלוקים והכרה בשליטתו הבלעדית על כל יצוריו. / משפט פשוט

(2) אם המשפט מורכב, תחם את הפסוקית, וכתוב את תפקידה התחבירי.

אם המשפט הוא משפט איחוי (מחובר) – תחם את איבריו.

איבר א'

II. אחד גיסא ניתנת לאדם עוצמה מיוחדת, הכדמנות לטותפות בבריאה,

איבר ב'

ומאידך גיסא אותה העוצמה עלולה להביא את האדם לידי גאווה חסרת מעצורים.

פסוקית נושא

III. |מי שראה את עצמו אדון יחיד לעולם, עלול לראות את עצמו אדון גם לעולם אחרים.

ב. לפניך שני משפטים ובכל אחד מהם שגיאות תקינות. קרא את המשפטים, וענה על

הסעיפים שאחריהם.

I. ייעודו של כל יהודי הוא לראות ולהעיד על נוכחות הבורא, שבאה לידי ביטוי

בחוקי ובכללי הטבע.

II. לאדם הניתק את עצמו מהמולת ששת ימי המעשה יש את היכולת לחוש

בקדושת השבת.

(1) בחר בשתי שגיאות תקינות מהמשפטים והעתק אותן. ליד כל שגיאה כתוב את

הצורה הנכונה.

- לראות ולהעיד על נוכחות הבורא ← לראות את נוכחות הבורא ולהעיד עליה

- בחוקי ובכללי הטבע ← בחוקי הטבע ובכללי

- הניתק ← שניתק

- יש את היכולת ← יש היכולת

(2) נמק במונחים תחביריים את אחד מהתיקונים שתיקנת.

- לראות את ולהעיד על – לכל פועל מילת יחס מוצרכת המתאימה לו.

- בחוקי הטבע ובכללי – אין שני נסמכים לסומך אחד.

- שניתק – ה' הזיקה באה רק לפני פועל בהווה.

- יש היכולת – לפני נושא אין מילת יחס.

שאלות בחירה (16 נקודות)

ענה על שתיים מהשאלות 8-11 (לכל שאלה – 8 נקודות).

שים לב: בכל שאלה שתבחר, ענה על כל הסעיפים שבה.

8. לפניך שלושה משפטים מורכבים. קרא אותם, וענה על הסעיפים שאחריהם.
- I. כשמגיע היום השביעי, אין אנו אומרים "היום השביעי" אלא "שבת", לאמור: הגענו למטרתנו.
 - II. העוצמה שעלולה להעביר את האדם על דעתו, תעביר אותו גם על דעת קונו – תשכיח ממנו את אלוֹקיו.
 - III. חוקי הטבע – חוק הכבידה, חוקי הגאות והשפל ועוד – עלולים להשכיח כי יש מנהיג לעולם.
- א. (1) העתק ממשפט I קֶשֶׁר לוגי המבטא קֶשֶׁר של הסבר.
אלמור
- (2) גם במשפט II יש קֶשֶׁר של הסבר. הוסף למשפט זה במקום המתאים קֶשֶׁר לוגי המבטא קֶשֶׁר זה. אל תשתמש בקֶשֶׁר שבמשפט I.
העוצמה שעלולה להעביר את האדם על דעתו, תעביר אותו גם על דעת קונו, כלומר / כזאת אומרת / דהיינו תשכיח ממנו את אלוֹקיו.
- (3) ציין את הקשר הלוגי במשפט III בין "חוקי הטבע" ובין "חוק הכבידה, חוקי הגאות והשפל ועוד".
הכִּלְסָה ופירוט
- ב. בשניים משלושת המשפטים III-I יש חלק כולל.
- (1) העתק למחברתך את החלקים הכוללים.
- במשפט I: היום השביעי אלסא שבת.
- במשפט III: חוק הכבידה, חוקי הגאות והשפל ועוד.
 - (2) כתוב באיזה משפט אפשר להשמיט את החלק הכולל, ועדיין תישמר משמעות המשפט.
משפט III
 - (3) מדוע אפשר להשמיט את החלק הכולל במשפט שציינת? נמק את דבריך במושגים תחביריים.
- אפשר להשמיט את החלק הכולל במשפט III כי תפקידו התחבירי הוא תאורה מפרטת, וגם אם נחלק חלק זה, הביטוי האכילי במשפט שומר על המשמעות.

9.

לפניך שני משפטים. קרא אותם, וענה על הסעיפים שאחריהם.

אין ספק, השבת אינה יכולה להימדד באמצעות אמות מידה שלפיהן נמדדים ימי חופשה ומנוחה.

א. העתק כל משפט בנפרד, וציין את סוגו התחבירי.

אין ספק – משפט פשוט.

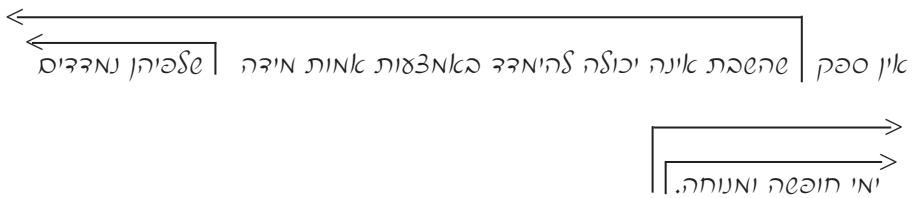
השבת אינה יכולה להימדד באמצעות אמות מידה שלפיהן נמדדים ימי חופשה ומנוחה – משפט מורכב.

ב. ציין את התפקיד התחבירי של כל אחת מן המילים המודגשות בקו.

אין – נושא

אינה – אובד

ג. הָיָר את שני המשפטים לִמשפט מורכב אחד. תחם את הפסוקיות במשפט שקיבלת.

ד. העתק את התשובה הנכונה.

היתרון הרטורי שהשיג הכותב בדרך הניסוח המקורית של המשפטים הוא:

(1) ערפול ועמימות

(2) העלמת עושה הפעולה

(3) נחרצות וחד־משמעיות

(4) אי־ודאות

(3) נחרצות וחד־משמעיות

10. לפניך שני משפטים. קרא אותם, וענה על הסעיפים שאחריהם.

I. העוצמה עלולה להביא את האדם לידי תחושות שהוא אדון יחיד לגורלו, ומפתחות העולם נמסרו בידיו.

II. גרירת שולחן בחדר לא נאסרה בשבת גם אם היא כרוכה במאמץ, ואילו לחיצה על מתג החשמל נאסרה משום שיש בה מעשה יצירה.

א. קבע את הסוג התחבירי של כל אחד מן המשפטים.

משפט I – משפט מורכב

משפט II – משפט איחוי (מחובר)

ב. לפניך תפקידים אחדים של וי"ו החיבור:

— לחבר בין איברים במשפט.

— לחבר בין איברים בתוך פסוקית.

— לחבר בין חלקים כוללים.

בכל אחד מן המשפטים II-I ציין את התפקיד של וי"ו החיבור מבין האפשרויות שהוצגו לפניך.

במשפט I – תפקידה של וי"ו החיבור הוא לחבר בין איברים בתוך פסוקית.

במשפט II – תפקידה של וי"ו החיבור הוא לחבר בין איברים במשפט.

ג. לפניך משפט: המלאכה נאסרה בשבת משום שיש בה מעשה יצירה.

כתוב את המשפט הנתון כמשפט מורכב בעל פסוקית לוואי.

מלאכה, יש בה מעשה יצירה, נאסרה בשבת.

ד. לפניך משפטים מפסקת הסיום של מאמר א, ובהם מילים המסומנות בקו וממוספרות במספרים 1-3.

1 הכרה זו היא המרוממת את היהודי. "יהודי של שבת" הוא כינוי המבטא את השינוי

2 שחל ביהודי עם בואה של שבת המלכה, שהיא מנוף המרומם אותו מעל שגרת החיים.

3 העתק את המספרים שמעל המילים המסומנות בקו, וכתוב ליד כל מספר את

התפקיד התחבירי של המילה המסומנת.

(1) היא – אֵינִי

(2) הוא – אֵינִי

(3) היא – נוֹסֵעַ

11. א. לפניך ארבעה משפטים I-IV, ובכל אחד מהם מילה או צירוף מילים המסומנים בקו. קרא אותם, וענה על הסעיפים שאחריהם.

I. לאמתו של דבר, יש הבדל מהותי בין מלאכה לעבודה.

II. אם ניתן את דעתנו, נבחין בהבדל המהותי שבין מלאכה לעבודה.

III. לפי פירוש הרב נויגרשל, יש הבדל מהותי בין מלאכה לעבודה.

IV. על פי מאמרו של הרב נויגרשל, נראה שיש הבדל מהותי בין מלאכה לעבודה.

(1) ציין את שני המשפטים שלחלקים המסומנים בהם בקו יש תפקיד תחבירי זהה. כתוב מהו התפקיד התחבירי.
המשפטים: I, III.
התפקיד התחבירי: הסגר.

(2) לפניך משפט:

בעשרת הדיברות נאמר: "ויום השביעי... לא תעשה כל מלאכה".

א. באיזה מן המשפטים I-IV יש פסוקית הזזה בתפקידה התחבירי לפסוקית שבמשפט זה? ציין את תפקידה התחבירי.

במשפט IV.

התפקיד התחבירי: פסוקית נושא.

ב. הקור את משפט III למשפט הזזה במבנהו למשפט בסעיף (2).

בפירושו של הרב נויגרשל מוסבר: יש הבדל מהותי בין מלאכה לעבודה.

ב. לפניך משפט.

ההתנהלות של העולם לפי חוקי הטבע עלולה לכאורה להחליש את הכרתו של היהודי כי הבורא מנהל את העולם, לפיכך הוא שואל את עצמו כיצד יצליח לחוש את נוכחות ה' בכל התרחשות בחיים.

פרק את המשפט הנתון לארבעה משפטים עצמאיים.

- (1) ההתנהלות של העולם לפי חוקי הטבע עלולה לכאורה להחליש את הכרתו של היהודי.
- (2) הבורא מנהל את העולם.
- (3) היהודי שואל את עצמו כיצד יצליח לחוש את נוכחות ה' בכל התרחשות בחיים.
- (4) כיצד יצליח לחוש את נוכחות ה' בכל התרחשות בחיים?

פרק שלישי — מערכת הצורות (26 נקודות)

בפרק זה ענה על שלוש שאלות: על שאלה 12 (חובה), ועל שתיים מהשאלות 13-16 (שאלות בחירה).

12. שאלת חובה (8 נקודות)

לפניך ארבעה משפטים, ובכל אחד מהם מילה מודגשת.

קרא את המשפטים, וענה על הסעיפים שאחריהם.

- בלחיצה על מתג החשמל נוֹצָר מעגל חשמלי.
 - כאשר אדם מִתְבַּוֵּן בבריאה הוא מגיע להכרה שיש בורא.
 - השבת היא מְנוּחָה המרום את היהודי מעל מציאות החולין והחומר.
 - עם בואה של שבת המלכה חל שְׁנוּי פנימי וחיצוני בכל יהודי שומר שבת.
- א.** העתק את המילים המודגשות, וציין את השורש של כל אחת מהן.

נוֹצָר - ו-3-ר / ו-3-ר

מִתְבַּוֵּן - ו-1-נ / ו-1-נ

מְנוּחָה - ו-1-פ

שְׁנוּי - ו-1-י/ה

ב. העתק רק את הפעלים המודגשים, וציין את הבניין של כל אחד מהם.

נוֹצָר - נפעל

מִתְבַּוֵּן - התפעל

ג. גזור מכל פועל שהעתקת בסעיף ב שם עצם מאותו השורש.

נוֹצָר - יְצִירָה / הַיְצִירָה

מְנוּחָה - בְּנוּחָה / הַתְּבַוְּנוּת / הַבְּנוּחָה

ד. איזה שם מן המילים המודגשות זהה במשקלו למשקל השם צְמֻצוּם?

שְׁנוּי

ה. איזה פועל מן המילים המודגשות שייך לאותו בניין של השם הַצְטַמְצַמוּת?

מִתְבַּוֵּן

שאלות בחירה (18 נקודות)

לפניך ארבע שאלות: שתיים מתחום הפועל (שאלות 13-14), ושתיים מתחום השם (שאלות 15-16). עליך לענות על שתי שאלות בלבד. תוכל לבחור אותן כרצונך: מתחום הפועל, מתחום השם או משני התחומים (לכל שאלה – 9 נקודות). שים לב: בכל שאלה שתבחר, ענה על כל הסעיפים שבה.

הפועל

13. א. לפניך שלושה מבעים מן המאמרים, ובכל אחד מהם פועל מודגש. קרא אותם, וענה על השאלה שאחריהם.

- יוכל לְתַפְקֵד.
- הבורא אֶפְשֵׁר לאדם לבחור.
- להיות שותף בבריאה, להשלים אותה ולְשַׁכְּלֵלָהּ.

בין שלושת הפעלים המודגשים יש שתי נקודות דמיון. כתוב מה הן.

1. שורשים בעלי ארבעה עיצורים

2. כולם בניין פועל

ב. לפניך רשימת פעלים.

מְרוֹמֵם, הִדְרִדֵּר, יֵאֱלֹתֵר

(1) ציין איזה פועל מרשימה זו דומה לפעלים המודגשים שבסעיף א באותן שתי נקודות דמיון שצינת.

יֵאֱלֹתֵר

(2) הסבר מדוע כל אחד מן הפעלים האחרים ברשימה שבסעיף ב אינו מתאים להיכלל ברשימת הפעלים שבסעיף א.

מְרוֹמֵם – שורש בעל שלושה עיצורים (ר-ו-מ)

הִדְרִדֵּר – בניין התפעל

ג. לפניך שלושה שמות פועל.

לְהִצִּיק, לְשָׁבוֹת, לְהִתְעַלּוֹת

(1) ציין את הבניין של כל אחד משמות הפועל.

לְהִצִּיק - הפעיל

לְשָׁבוֹת - קל

לְהִתְעַלּוֹת - התפעל

(2) כשהפועל לְשָׁבוֹת אינו בהקשר, אפשר לגזור ממנו שני שורשים שונים.

א. ציין מה הם שני השורשים.

שְׁ-ב-ת - שְׁ-ב-ת

שְׁ-ב-י/ה

ב. איזה משני השורשים שצינת מתקשר למאמרים שקראת? נמק.

שְׁ-ב-ת

נימוק: נושא המאמרים הוא שְׁבִית - שביתה מלאכה.

14. א. לפניך שני מבעים ממאמר ב, ובכל אחד מהם פועל מודגש.

- כוח היצירה שנתן לאדם.
 - האדם צִוָה סמוך ונראה לבריאתו.
- (1) ציין את הבניין של כל אחד מן הפעלים המודגשים.

נָתַן - נפעל

צִוָה - פועל

(2) מה משותף לשני הבניינים שצינת מבחינת המשמעות?

מטענות סבילה.

ב. לפניך שלושה משפטים, ובכל אחד מהם מילה מודגשת.

- התורה חָטָה על העמל.
- המלאכה אינה בהכרח כְּרוּכָה במאמץ.
- העולם עָטוּי בלבוש טבעי של כללים.

(1) מהו הבניין המשותף למילים המודגשות?

בניין קס / קפע

(2) באילו מן המילים האלה משמעות הבניין דומה למשמעות הבניינים של הפעלים בסעיף א?

כְּרוּכָה, עָטוּי

ג. לפניך משפטים ובהם חמישה פעלים מודגשים.

בחלק מן הפעלים ההגייה נכונה, ובחלק מן הפעלים ההגייה שגויה.
קרא את המשפטים, וענה על הסעיפים שאחריהם.

- הַמְבִינִים אומרים כי השבת אינה אמצעי אלא מטרה.
- מאז ועד היום, העולם נִרְאָה כמתנהל מעצמו.
- בעבר הִקְיֵשׁ האדם שתי אבנים זו בזו וְהִצִּית אש.
- השינוי שחל ביהודי עם בואה של השבת מִבְּטָא בתואר "יהודי של שבת".

(1) העתק מן המשפטים את הפעלים המודגשים שהגייתם נכונה.

מְבִינִים

הִצִּית

(2) ציין ליד כל פועל שהעתקת את הגזרה ואת הבניין שלו.

מְבִינִים - גזרה: ע"ו/י בניין: הפעיל

הִצִּית - גזרה: חפ"י בניין: הפעיל

השם

15. א.

לפניך צירופים, ובכל אחד מהם מילה אחת מודגשת.

דוברי העברית, חד-כווני, תיניו של אדם,

שיפור איכותו, תקופות השנה, מהות החיים

(1) העתק מן המילים המודגשות את המילים שמסתיימות בצורן גזירה.

עברית, כווני, מהות

(2) ציין ליד כל אחת מן המילים שהעתקת את המשמעות של צורן הגזירה.

עברית - שפה

כווני - עם תואר

מהות - עם מופשט

ב. לפניך שמות.

בנאי, מושבה, מכון, צווי, מתכנת, הודאה

(1) מייין את המילים לזוגות שבהם משמעות המשקל של שתי המילים משותפת.

(2) כתוב את משמעות המשקל של כל זוג.

בנאי - מתכנת - משמעות המשקל: בעל מקצוע

מושבה - מכון - משמעות המשקל: מקום

צווי - הודאה - משמעות המשקל: עם פעולה

16. א. לפניך שתי קבוצות של שמות: שמות של בעלי כנף ושמות של כלים.

I. נקר, צופית, שלדג

II. מדחם, משוט, מימיה

התאם לכל אחד משמות בעלי הכנף שם של כלי שנוצר באותה דרך תצורה.

ציין את דרך התצורה של כל זוג.

נקר - ט'ע'נ - דרך תצורה: שורש וסקס / גזירה מסורגת

צופית - נ'נ'י'ה - דרך תצורה: בסיס וצורן סופי / גזירה קווית

שלדג - נ'ח'ח'ס - דרך תצורה: הלחם בסיסים

ב. לפניך קבוצות מילים.

- (1) קָצִיר, קָרִיא, שָׁבִיר
- (2) עֵתוֹן, חֲרוֹן, פְּעוּטוֹן
- (3) מִדְּחֹן, מְפֹלֵס, שְׁמֵרֵטֶף
- (4) פְּרִסוּם, מְחִזוֹר, תִּדְרוֹן

העתק מכל קבוצה את השם היוצא דופן. כתוב במה הוא יוצא דופן ומה משותף לשני השמות האחרים בקבוצה.

שים לב: בכל שורה יש עיקרון אחר (משמעות, משקל, דרך תצורה וכו').

(1) השם היוצא דופן: קָצִיר.

קָצִיר - שמעות השם: עונה / פעולה חקלאית.

קָרִיא, שָׁבִיר - שמעות השמות: שם תואר.

(2) השם היוצא דופן: חֲרוֹן.

חֲרוֹן - דרך התצורה של השם: שורש וּמְסַקֵּל / גזירה מסורגת.

עֵתוֹן, פְּעוּטוֹן - דרך התצורה של השמות: בסיס וְצוּרָן סוּפִי / גזירה קווית.

(3) השם היוצא דופן: מְפֹלֵס.

מְפֹלֵס - דרך התצורה של השם: שורש וּמְסַקֵּל / גזירה מסורגת.

מִדְּחֹן, שְׁמֵרֵטֶף - דרך התצורה של השמות: הלחם בסיסים.

(4) השם היוצא דופן: פְּרִסוּם.

פְּרִסוּם - שם שנוצר משורש ראשוני.

מְחִזוֹר, תִּדְרוֹן - שמות שנוצרו משורשים תנייניים / משניים.

בהצלחה!